

Parki narodowe w Anglii – Ochrona przyrody i krajobrazu we współdziałaniu z lokalnymi społecznościami

Krzysztof Niedziałkowski

AKTUALNOŚCI - 2009 WRZESIEŃ

UMOWA SPOŁECZNA W SPRAWIE BIAŁOWIEŚKIEGO PARKU NARODOWEGO

Podczas ostatniego spotkania konsultacyjnego na temat Białowieżskiego Parku Narodowego, przedstawiciele gmin i ministerstwa postanowili o konieczności stworzenia dokumentu, który będzie regulował zasady współdziałania w ochronie przyrody i krajobrazu. W spotkaniu zorganizowanym przez starostę powiatu hajnowskiego, wzięli udział: starosta powiatu hajnowskiego, radni gmin Narewka, Białowieża i Hajnówka, a także przedstawiciele rad gmin i ich przewodniczący. Ministerstwo Środowiska reprezentował Janusz Zaleski, Podsekretarz Stanu. Przygotowywany dokument omówiła kolejnym etapem prac nad wdrożeniem Białowieżskiego Programu Rozwoju. W spotkaniu uczestniczyli także przedstawiciele gmin i ich przewodniczący. Dokument ten będzie regulował zasady współdziałania w ochronie przyrody i krajobrazu. Dokument ten będzie regulował zasady współdziałania w ochronie przyrody i krajobrazu.

Tradycyjny i nowy paradygmat obszarów chronionych (OCh)

Tradycyjny paradygmat

Obszary chronione (OCh) są wyłączone z użytkowania

OCh zarządzane głównie uwzględniając potrzeby gości i turystów, w mniejszym stopniu biorąc pod uwagę potrzeby lokalnych społeczności

OCh są zarządzane przez władze centralne

OCh mają ograniczyć wpływ lokalnej społeczności na chroniony obiekt (brak konsultacji a nawet informowania lokalnych społeczności o celach i sposobach zarządzania)

Zarządzanie technokratyczne, zdominowane przez ekspertów w zakresie nauk przyrodniczych

Źródło: Phillips (2003), zmod.

Tradycyjny i nowy paradygmat obszarów chronionych (OCh) c.d.

Nowy paradygmat

OCh mają obok celów ochronnych i rekreacyjnych również cele społeczne i ekonomiczne; częściowo utrzymane zostaje tradycyjne wykorzystanie obszarów

OCh zarządzane w sposób biorący pod uwagę potrzeby lokalnych społeczności, korzystających politycznie, ekonomicznie i kulturowo

OCh są zarządzane przez wielu partnerów społecznych

OCh zarządzane z, dla oraz czasem przez lokalne społeczności, jako główni beneficjenci OCh

Zarządzanie postrzegane jako proces społeczny – wymaga konsultacji, wrażliwości, zręczności oraz umiejętności interpersonalnych

Źródło: Phillips (2003), zmod.

V Światowy Kongres Parków IUCN, Durban, 2003:

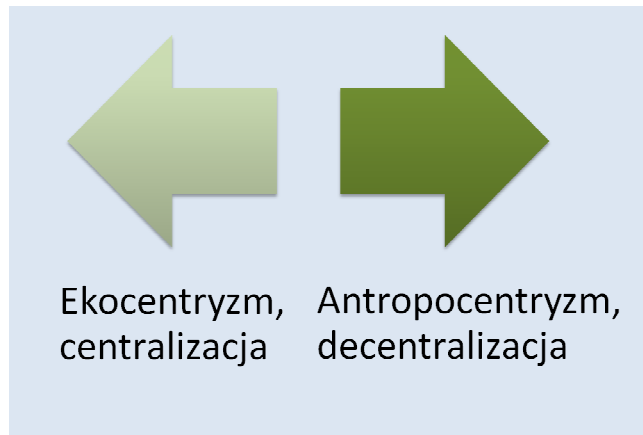
Obszary chronione powinny być zarządzane tak, aby w jak największym stopniu przyczyniać się do **zrównoważonego rozwoju** w skali lokalnej i regionalnej.

Człowiek jest kluczowym elementem w zarządzaniu obszarami chronionymi. To od niego zależy kto i gdzie tworzy obszary chronione, jak są one finansowane, co jest w nich dozwolone i w jaki sposób są zarządzane.
(V Światowy Kongres Parków IUCN, Durban, 2003)

„Musimy postrzegać **obszary chronione** nie jako coś od czego trzymamy ludzi z daleka, ale jako coś, z czego ludzie powinni być dumni i co wymaga ich odpowiedzialnej ochrony”
Achim Steiner, Dyrektor Generalny IUCN

Nowy i stary paradygmat - Podsumowanie

Anglia – kontekst ochrony przyrody i krajobrazu

- Kształtowanie polityki publicznej oparte na consensusie i konsultacjach z zaangażowanymi podmiotami (McCormick 2002)
- Niewielka centralizacja administracji
- Wysoki poziom ochrony własności prywatnej
- Większość obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo jest w rękach prywatnych

Pytania:

- 1) Jak kształtował się proces ochrony przyrody i krajobrazu w angielskich parkach narodowych?
- 2) Jak kształtowane są relacje pomiędzy obszarem chronionym i jego administracją a społecznościami lokalnymi?
- 3) Jak ma się angielski model parków narodowych do nowego paradygmatu obszarów chronionych

Metody:

Badanie jakościowe na podstawie **źródeł pisanych** (akty prawne, dokumenty polityczne, publikacje naukowe, publikacje prasowe, strony internetowe) oraz ustrukturyzowanych **wywiadów pogłębionych** (5) z przedstawicielami podmiotów zaangażowanych w zarządzanie obszarami chronionymi

Parki Narodowe w Wielkiej Brytanii (14)

Anglia

Liczba parków: 10

Powierzchnia: ok. 1,2 mln ha
(9,3% kraju)

V kategoria IUCN: chroniony
krajobraz

W większości grunty prywatne

Źródło: www.nationalparks.gov.uk

Parki Narodowe w Anglii

Nazwa PN	Obszar (ha)	Rok utworzenia	Liczba mieszkańców	Turyści (osobodni/rok) (mln) / wydatki (mln funtów)*
The Broads**	30 300	1989	5 721	11,3 / 419
Dartmoor	95 400	1951	29 100	3,1 / 111
Exmoor	69 300	1954	10 600	2 / 85
Lake District	229 200	1951	42 200	23,1 / 952
New Forest	57 100	2005	34 400	13,5 / 123
Northumberland	104 900	1956	2 200	1,7 / 190
North York Moors	143 600	1952	25 000	10,7 / 411
Peak District	143 800	1951	38 000	10,4 / 356
South Downs	162 400	2010	120 000	39 / 333
Yorkshire Dales	176 900	1954	19 654	12,6 / 400

Źródło: Partington i in. 1999; www.nationalparks.gov.uk (zmod).

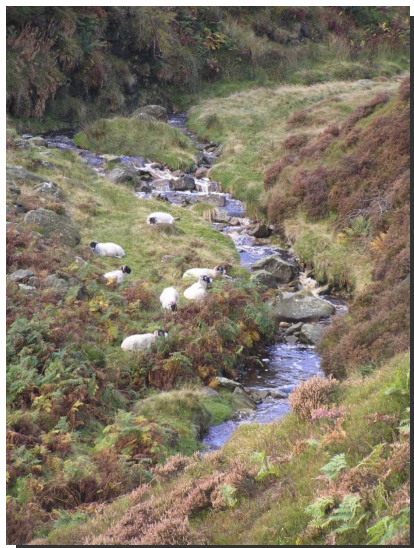
*Za rok 2009

** Quasi park narodowy

Instytut Botaniki
Polskiej Akademii Nauk
Białowieża

Instytut Botaniki
Polskiej Akademii Nauk
Białowieża

1949 – Ustawa o parkach narodowych i dostępie do obszarów wiejskich (National Parks and Access to the Countryside Act)

- 1) dwie **odrębne** instytucje – d.s. ochrony przyrody oraz d.s. ochrony krajobrazu o stosunkowo słabej pozycji
- 2) PN jako jednostki planowania przestrzennego **bez własnego personelu**
- 3) PN koordynowane przez komitety w których przeważali zdecydowanie przedstawiciele **lokalnych samorządów**

1945-1974

- zmiana charakteru rolnictwa i leśnictwa na intensywną produkcję
- duże inwestycje infrastrukturalne w PN

Fot: <http://www.eoearth.org/>

Fot: William M. Connelley

Lata 1980-te

- kryzys gospodarczy, kryzys w rolnictwie osłabiający jego znaczenie gospodarcze
- wzrost znaczenia organizacji pozarządowych (np. RSPB w 1965 r. 30,000 członków, a w 1990 r. 844,000 członków)

Zmiany legislacyjne (1995, 2006)

- Władze Parków Narodowych (National Park Authorities) **niezależnymi organami**, z kompetencjami w zakresie planowania przestrzennego i kontroli budowlanej
- zwiększenie znaczenia **interesu krajowego** we Władzach Parków Narodowych
- powołano **Stowarzyszenie Parków Narodowych**
- powołanie **Natural England** – agencji rządowej zajmującej się ochroną przyrody i krajobrazu

Władze Parków Narodowych:

- osobowość prawna / **niezależność** od władz lokalnych
- wyłączne kompetencje w zakresie **planowania przestrzennego** i kontroli zabudowy
- zarządzanie **ochroną przyrody, krajobrazu** i dziedzictwa kulturowego
- **znaczna samodzielność** - możliwość kształtowania struktury **zatrudnienia**, wynagrodzeń i profilów stanowisk (np. specjalista ds. zrównoważonego rozwoju, doradca rolniczy, doradca ds. ochrony przyrody)
- skład w 50%+1 osoba reprezentuje **interes lokalny** (reprezentanci gmin i hrabstw), a w pozostałej części **ogólnokrajowy** (reprezentanci mianowani przez Ministra)
- reprezentanci **różnych zawodów**
- kadencja 3 lata

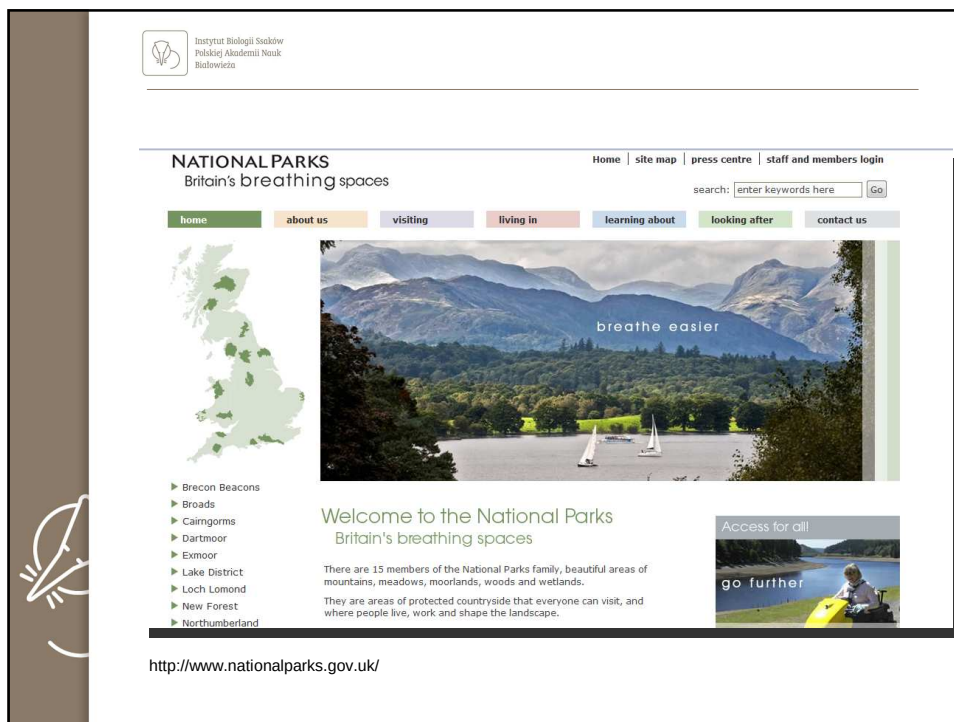
Władze PN c.d.

- celem realizacja zadań **PN zgodnie z Planem Zarządzania** oraz dbanie o **gospodarczy i społeczny rozwój** lokalnych społeczności
- **wymóg współpracy** z samorządami oraz innymi organizacjami publicznymi
- obowiązek stałych, zorganizowanych formalnie **konsultacji** z mieszkańcami i organizacjami społecznymi
- zarządzanie **Funduszem** Zrównoważonego Rozwoju PN
- reprezentacja **interesów PN** poprzez Stowarzyszenie WPN

Stowarzyszenia WPN (brytyjskie i krajowe):

- ogólnokrajowa i międzynarodowa **promocja PN** (portal internetowy, wydawnictwa, targi, itp.)
- **szkolenia** pracowników PN i wymiana doświadczeń
- **lobbowanie** wśród polityków na rzecz PN i ich mieszkańców

Instytut Biologii Ssaków
Polskiej Akademii Nauk
Białowieża

Fundusz Zrównoważonego Rozwoju Angielskich PN

- około **2 mln funtów** rocznie (325 000 na park)
- **elastyczny i odbiurokratyzowany** sposób finansowania małych projektów mieszkańców i ich stowarzyszeń
- podstawowym kryterium wsparcie lub **zaangażowanie lokalnych społeczności**

Funduszem zarządzają WPN:

- niewielki **Panel Doradczy** decyduje o alokacji
- **Specjalista** ds. Zrównoważonego Rozwoju promuje fundusz i administruje nim, pomaga w przygotowaniu wniosków, sprawdza postęp projektów i wykorzystanie dotacji

-powoływanie **PN**

-**nadzór** nad działalnością WPN

-przygotowywanie **rekomendacji** dla rządu i WPA w zakresie pożądaných działań służących realizacji celów PN

-**opiniowanie** istotnych decyzji (mianowanie członków WPN i dyrektorów parków, tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego, poziom dofinansowania PN oraz sposób dystrybucji środków)

-fachowe **wsparcie** działalności PN

WPN i ich stowarzyszenie stały się **ważnymi instytucjami** reprezentującymi **interesy parków narodowych i ich mieszkańców** na szczeblu regionalnym i krajowym, a jednocześnie uwzględniającymi **interes ogólnokrajowy** w zarządzaniu obszarami PN

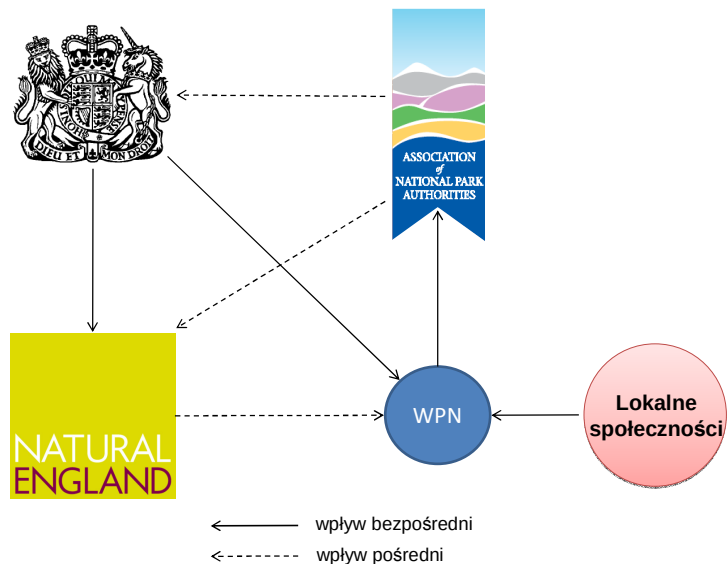
Ich działalność jest **pozytywnie oceniana** przez partnerów i zainteresowane podmioty (raporty Defra 2002, 2004, 2011, wywiady pogłębione):

-„zdolne do działania w **partnerstwie**”

-„zdołały rozwinąć własny fachowy personel ze znajomością lokalnych **uwarunkowań społecznych** i rozbudowanymi kontaktami w terenie”

-„system planowania przestrzennego w PN **sprawdza się**”

Angielskie PN – schemat powiązań

Nowy paradygmat

PN w Anglii

OCh mają obok celów ochronnych i rekreacyjnych również cele społeczne i ekonomiczne; częściowo utrzymane zostaje tradycyjne wykorzystanie obszarów

OCh zarządzane w sposób biorący pod uwagę potrzeby lokalnych społeczności, korzystających politycznie, ekonomicznie i kulturowo

OCh są zarządzane przez wielu partnerów społecznych

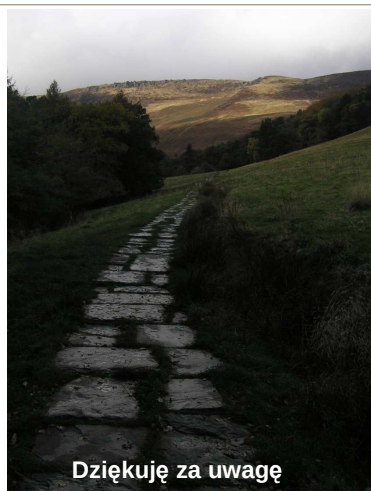
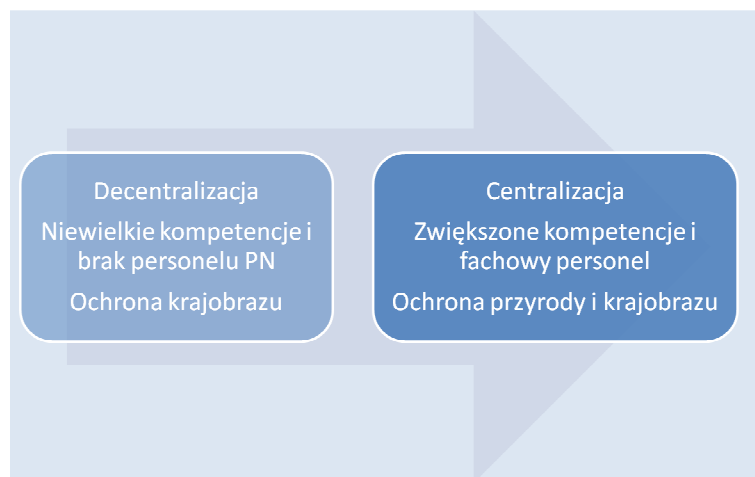
OCh zarządzane z, dla oraz czasem przez lokalne społeczności, jako główni beneficjenci OCh

Zarządzanie postrzegane jako proces społeczny – wymaga konsultacji, wrażliwości, zręczności oraz umiejętności interpersonalnych

Zmiana perspektywy w angielskich parkach narodowych

Dziękuję za uwagę